AKADEMİK AKİF ƏLİZADƏ:

“NÖVBƏTİ STRATEJİ HƏDƏFİMİZ 2020-2025-ci İLLƏRDƏ ÖLKƏMİZİN İNTELLEKTUAL İNKİŞAF KONSEPSİYASINI HƏYATA KEÇİRMƏKDİR”

– Akif müəllim, öncə müsahibəyə vaxt ayırdığınıza görə Sizə dərin təşəkkürümüzü bildiririk. Məlum olduğu kimi, may ayının əvvəlində ölkənin elm və təhsil ictimaiyyətinin iştirakı ilə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının illik Ümumi yığıncağı keçirildi. Respublikada elmi tədqiqatların əsas mərkəzi olan Akademiya 2018-ci ildəki elmi və elmi-təşkilati fəaliyyəti ilə bağlı geniş hesabat verdi. Hesabat yüksək qiymətləndirilərək qəbul edildi. Bu münasibətlə Sizi təbrik edirik. Hesabat ili ərzində Akademiyanın əsas fəaliyyət istiqamətləri, mühüm hesab etdiyiniz nailiyyətlər oxucularımız üçün də maraqlı olardı.

– Əvvəlcə mən də öz adımdan, elmi ictimaiyyət adından Akademiyaya belə həssas münasibətə və ayırdığınız diqqətə görə sizə, qəzetinizin rəhbərliyinə və yaradıcı kollektivinə öz dərin təşəkkürümü bildirirəm.

Həqiqətən də, ötən hesabat ili Akademiya üçün uğurlu il kimi xarakterizə oluna bilər. Belə ki, son illər ərzində elmi fəaliyyət sahəsində həyata keçirilən çoxsahəli islahatlar ötən hesabat ilində də uğurla davam etdirilmiş, istər fundamental elmi tədqiqatlar sahəsində, istərsə də elmi işin müasir tələblər səviyyəsində təşkili istiqamətində bir sıra əhəmiyyətli nəticələr, mühüm nailiyyətlər əldə edilmişdir. Konkret istiqamətlər üzrə faktlara keçməzdən əvvəl, ilk növbədə onu qeyd etmək istərdim ki, əldə etdiyimiz bütün nailiyyətlər, uğurlar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə respublikada həyata keçirilən dövlət siyasətinin, xüsusən elmi fəaliyyət sahəsində ardıcıl olaraq gerçəkləşdirilən əməli tədbirlərin nəticəsidir. Elmin inkişaf etdirilməsini dövlət siyasətinin mühüm prioritetlərindən biri hesab edən cənab İlham Əliyev hər il olduğu kimi, 2018-ci ildə də elmlə bağlı bir sıra mühüm qərarlar qəbul etmişdir. Cənab Prezidentimiz öz çıxışlarında dəfələrlə qeyd etmişdir ki, ölkəmizin modernləşdirilməsi və intellektual inkişaf modelinə əsaslanan biliklər cəmiyyətinin qurulması, neft kapitalının insan kapitalına çevrilməsi dövlət siyasətinin mühüm strateji hədəflərini təşkil edir. Bu, ilk növbədə elmin inkişafını, onun müasir dünyanın çağırışlarına və ölkənin sosial-iqtisadi inkişaf istiqamətlərinə cavab verən fəaliyyət sahəsinə çevrilməsini zəruri edir. Həm əvvəlki illərdə, həm də ötən hesabat ilində Akademiyada həyata keçirilən kompleks tədbirlərin əsas ideya leytmotivi qeyd etdiyim bu istiqamətlər olmuşdur.

Sualınıza gəldikdə isə, 2018-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının əsas fəaliyyət istiqamətlərini müxtəlif elm sahələri üzrə fundamental araşdırmaların müasir tələblər səviyyəsinə yüksəldilməsi, xüsusi elmi prioritetlər üzrə tədqiqatların genişləndirilməsi, elmi-texniki potensialın inkişaf etdirilməsi, beynəlxalq elmi əlaqələrin inkişafı, elm, təhsil və iqtisadiyyat arasında əlaqələrin gücləndirilməsi, innovativ fəaliyyətin müasir tələblər səviyyəsində yenidən qurulması, yüksəkixtisaslı kadrların hazırlanması, respublika üzrə elmi-tədqiqat fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi, elmin populyarlaşdırılması, elmi potensialın ölkənin sosial-iqtisadi problemlərinin həllinə yönəldilməsi və digər istiqamətlər təşkil etmişdir.

Bu istiqamətlər içərisində sonuncu üzərində xüsusi olaraq dayanmaq istərdim. 2018-ci ildə AMEA-nın elmi və elmi-təşkilati fəaliyyətinin əsas strateji hədəflərindən biri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin AMEA-nın qarşısında qoyduğu vəzifələrin və müəyyən etdiyi prioritetlərin həyata keçirilməsi olmuşdur. Belə ki, 2018-ci ildə müvafiq elmi-tədqiqat müəssisələrində elmi potensialın ölkənin müdafiə, enerji, ekoloji və ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi istiqamətlərinə yönəldilməsi əsas hədəflərdən biri olmuşdur. Həmçinin innovasiya fəaliyyətinin genişləndirilməsi, kosmik tədqiqatların gücləndirilməsi, kimya sənayesinin yeni əsaslarla formalaşdırılması istiqamətində də bir sıra tədbirlər həyata keçirilmişdir. Məlumdur ki, cənab Prezident ictimai və humanitar elm sahələrində də bir sıra prioritetlər müəyyənləşdirmişdir. Bunlar, əsasən, Azərbaycan dilinin qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun qorunması və inkişaf etdirilməsi, Azərbaycan tarixinin obyektiv elmi prinsiplərlə araşdırılması, ölkənin demoqrafik vəziyyətinin respublikanın sosial-iqtisadi inkişaf perspektivləri baxımından kompleks öyrənilməsi istiqamətlərini əhatə edir. Alimlərimiz 2018-ci ildə bu istiqamətlər üzrə müvafiq araşdırmalar aparmış, bir sıra konkret təkliflər müəyyənləşdirmişlər. Xüsusən, multidissiplinar xarakterli elmi problemlər üzrə AMEA institutlarının birgə icra etdiyi uzunmüddətli elmi-tədqiqat proqramlarında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin müəyyən etdiyi prioritet istiqamətlər əsas götürülmüşdür.

– Bir halda ki, söhbət dövlət tapşırıqlarının icrasından düşdü, milli iqtisadiyyatın inkişafı baxımından xüsusi əhəmiyyətə malik olan “Strateji yol xəritələri” üzərində də dayanmaq istərdik. Bizə bəllidir ki, Akademiya bu istiqamətdə xüsusi fəaliyyəti ilə seçilir.

– Tamamilə doğrudur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin “Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritələrinin təsdiq edilməsi haqqında” Fərmanının icrası 2018-ci ildə də Akademiya tərəfindən uğurla davam etdirilmişdir.

“Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yol Xəritəsi”nin icrası üzrə ətraf mühitin və biomüxtəlifliyin qorunmasına, ekoloji təmiz məhsul istehsalının təşkilinə, ölkənin aqrar sektorundakı bir çox problemlərin həllinə yönəlmiş tədqiqatlar, əsasən, Akademiyanın Biologiya və Tibb Elmləri Bölməsinə daxil olan institutlarda uğurla həyata keçirilmişdir.

“Azərbaycan Respublikasının neft və qaz sənayesinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”nin icrası ilə bağlı 2018-ci ildə AMEA-nın Yer Elmləri Bölməsinə daxil olan elmi müəssisələrdə, xüsusən də Geologiya və Geofizika, Neft və Qaz institutlarında bir sıra tədqiqatlar aparılmış, tədqiqatların nəticələri elmi konfrans və seminarlarda müzakirə edilmişdir.

“Azərbaycan Respublikasında ixtisaslaşmış turizm sənayesinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”nin icrası üzrə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının İdarəetmə Sistemləri, Şərqşünaslıq, Coğrafiya və İqtisadiyyat institutlarında, həmçinin Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı və Milli Azərbaycan Tarixi muzeylərində müvafiq işlər görülmüşdür. 2018-ci ildə ölkəmizin qeyri-neft sektorunun inkişafında getdikcə daha əhəmiyyətli rol oynayan turizm sahəsinin dəstəklənməsi, tədqiqi və təbliği AMEA-da diqqət mərkəzində saxlanılmışdır.

Hazırda AMEA “Strateji yol xəritələri”nin icrası ilə bağlı digər müvafiq dövlət qurumları və ictimai təşkilatlarla fəal əməkdaşlıq edir.

– Sizin Ümumi yığıncaqdakı hesabat məruzənizdə xüsusi diqqət yetirdiyiniz məsələlərdən biri elmmetrik bazalarla bağlı oldu. Siz qeyd etdiniz ki, müasir şəraitdə elmi fəaliyyətin qiymətləndirilməsində elmmetrik yanaşmalar, beynəlxalq elmi bazalardakı dəqiq göstəricilər mühüm yer tutur. Onu da xüsusi vurğuladınız ki, 2018-ci ildə bu sahədə Azərbaycan elmi bir sıra uğurlara imza atmışdır. Bu barədə oxucularımıza bir az ətraflı məlumat verməyinizi xahiş edərdik.

– Bu gün sürətlə qloballaşan və virtuallaşan dünyada elmi fəaliyyətin dəyərləndirilməsinin ən mühüm meyarlarından biri elmmetrik yanaşmalar hesab olunur. Çox sevindirici haldır ki, 2018-ci ildə bu sahədə bir sıra uğurlarımız vardır. Əvvəlcə məlumat üçün onu qeyd edim ki, hazırda İKT-nin sürətli inkişaf etdiyi bir şəraitdə dünyada müxtəlif elmi bazalar fəaliyyət göstərir. Lakin onların içərisində dünya elmi ictimaiyyətinin birmənalı olaraq qəbul etdiyi əsas bazalar Web of Science və Scopus hesab olunur. Əvvəllər Azərbaycan alimlərinin bu bazalara çıxışı sahəsində olduqca böyük məhdudiyyətlər var idi. Müəyyən danışıqlardan sonra 2016-cı ildə Clarivate Analytics təşkilatı ilə Saziş imzalamağa nail olduq. Akademiyanın əməkdaşları bu bazalardan sərbəst istifadə hüququ əldə etdilər. Bu, Azərbaycan elminin beynəlxalq aləmə inteqrasiyası sahəsində olduqca mühüm bir addım idi.

Oxucularda aydın təsəvvür yaratmaq üçün qeyd edim ki, 1975-2018-ci illər ərzində Web of Science bazasına Azərbaycanın elmi və ali təhsil müəssisələrindən 15 mindən çox elmi əsər daxil olmuşdur. Bu elmi əsərlərin də 11 mindən çoxu, yəni 73%-i məhz AMEA-nın payına düşür.

Cari hesabat ilində, 2018-ci ildə isə Web of Science bazasına AMEA-dan 776 elmi əsər daxil olmuş və bu əsərlərə 1042 istinad olunmuşdur. 2013-cü illə müqayisədə bu bazada AMEA-nın elmi əsərlərinin sayı 2 dəfədən çoxdur, istinadların sayı isə həmin ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 3 dəfə artmışdır.

Beynəlxalq elmi bazalardakı göstəricilərimizlə bağlı bizim xüsusi qürur duyduğumuz bir məqam ondan ibarətdir ki, 2018-ci ildə Web of Science bazasına daxil olan elmi əsərlərin sayına görə Azərbaycan ilk dəfə olaraq Cənubi Qafqaz ölkələri arasında birinci yerə yüksəlmişdir. Bundan əlavə, dünyanın nüfuzlu elmi bazalarından sayılan Scopusda isə AMEA-nın elmi reytinqi həm Cənubi Qafqaz ölkələrinin, həm də Orta Asiya ölkələrinin akademiyaları sırasında birinci yerə yüksəlmişdir. Qeyd olunan bu göstəricilər Azərbaycan elminin reytinqi baxımından olduqca mühüm əhəmiyyətə malikdir. Əgər xatırlayırsınızsa, cənab Prezidentimiz bir neçə il bundan əvvəl belə bir bəyanat səsləndirmişdir ki, Azərbaycan elm sahəsində də Cənubi Qafqazın lider dövlətinə çevrilməlidir. Əslində, qeyd etdiyimiz bu göstəricilər, əldə etdiyimiz bu nailiyyətlər cənab Prezidentin çağırışına ən layiqli bir töhfədir.

Qeyd edim ki, biz Azərbaycanda nəşr olunan jurnalların beynəlxalq bazalara daxil olması məsələsinə də olduqca xüsusi önəm veririk. Son 5 ildə AMEA-nın 4 elmi jurnalı Web of Science bazasına, 2 jurnalı isə Scopus bazasına daxil olmuşdur. Əlbəttə, bunu yetərli hesab etmirik. Hazırda Akademiyada bu istiqamətdə kompleks işlər davam etdirilməkdədir.

– Dediklərinizdən belə aydın olur ki, hesabat ilində beynəlxalq elmi əməkdaşlığın inkişafı Akademiyanın prioritet fəaliyyət istiqamətlərindən birini təşkil etmişdir.

– Tamamilə doğrudur. Biz beynəlxalq elmi əməkdaşlığa xüsusi önəm veririk. Birincisi, onu qeyd edim ki, elm heç bir halda izolyasiya olunmuş, qapalı mühitdə inkişaf edə bilməz. Onun inkişafı üçün açıq sosial sistemdə sərbəst fəaliyyət əsas şərtdir. İkincisi, Azərbaycan elmi uzun illər ərzində sovet elm sisteminin tərkib hissəsi kimi Avropa və Amerika elmi mərkəzləri, universitetləri ilə birbaşa əlaqələr qura bilməmişdi. Elmi-innovativ fəaliyyəti ilə hazırda dünyada öncül sıralarda olan Şərqi Asiya ölkələri ilə ümumiyyətlə, heç bir əlaqə olmamışdı. Bu əlaqələr son onilliklərdə qurulmaqdadır.

Əvvəlki illərdə olduğu kimi, ötən hesabat ilində də Azərbaycan elminin beynəlxalq əlaqələri əhəmiyyətli dərəcədə genişlənmişdir. Azərbaycan alimləri tərəfindən bu istiqamətdə “Horizon - 2020” layihəsi üzrə fəal iş aparılmış, həmçinin müxtəlif texnologiyaların tədqiqi üzrə NATO ilə əməkdaşlıq istiqamətində çox əhəmiyyətli irəliləyişlər əldə olunmuşdur. Texnologiyaların inkişafı ilə əlaqədar qlobal problemlərin tədqiqi və elmi nailiyyətlərin tətbiqi istiqamətində bir sıra nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarla müzakirələr aparılmış, səmərəli münasibətlər qurulmuşdur. Bu gün beynəlxalq elmi əməkdaşlığa nümunə olaraq fiziklərin Avropa Nüvə Tədqiqatları Mərkəzi və Dubnadakı Birləşmiş Nüvə Tədqiqatları İnstitutunda, geoloq və geofiziklərin Massaçusets Texnologiya İnstitutundakı elmi layihələrdə iştirakını və başqa iri Avropa layihələrini göstərə bilərik.

Ötən il beynəlxalq elmi əlaqələrin genişləndirilməsi sahəsində atılan ən mühüm addımlardan biri də elmi-tədqiqat müəssisələrində xarici alimlərin iştirakı ilə birgə meqalayihələrin həyata keçirilməsi olmuşdur. 2018-ci ildə AMEA-nın alimləri bir sıra təşkilatların qrant müsabiqələrində iştirak edərək 220 qrant qazanmışlar.

Son illərdə Akademiyada ABŞ-ın, Almaniyanın, İtaliyanın nüfuzlu elmi mərkəzləri ilə birlikdə xeyli sayda beynəlxalq laboratoriyalar yaradılmışdır.

– Elm və təhsilin inteqrasiyası Akademiyada ən mühüm prioritet istiqamətlərdəndir. Hətta belə qeyd edirlər ki, elm və təhsilin inteqrasiyası Akif Əlizadənin islahatlar konsepsiyasının fundamental ideya əsasını təşkil edir. Sonuncu Ümumi yığıncaqda Siz bu məsələyə münasibətdə əvvəlkilərdən fərqli yeni mövqe nümayiş etdirdiniz. Bəyan etdiniz ki, Akademiya və universitetlər nəinki inteqrasiya etməlidir, ümumiyyətlə, onlar arasında bütün sədlər, sərhədlər, maneələr aradan qaldırılmalıdır!

– Bu yalnız mənim mövqeyim deyil. Bunu bütün sivil ölkələrin təcrübəsi təsdiq edir. Biz altı il bundan əvvəl islahatlara başlayarkən müasir zamanın tələblərinə müvafiq olaraq, elm və təhsilin inteqrasiyasını əsas prioritetlərdən biri olaraq qəbul etdik. Ən böyük uğurlarımızdan biri o oldu ki, bilavasitə cənab Prezidentimiz İlham Əliyevin dəstəyi sayəsində Akademiyada magistraturanın açılmasına nail olduq. Yəqin ki, heç kim məndən inciməz, indi Akademiyanın magistraturası bu səviyyə üzrə respublikada ən nüfuzlu təhsil ocağıdır. Akademiyada magistraturaya qəbulun olduqca yüksək müsabiqə şərtləri vardır. Biz bu imici az bir müddət ərzində qazanmağa nail olduq. Nəyin hesabına? Məhz bu təhsil səviyyəsi modelində elm və təhsilin uğurlu inteqrasiyasını yaratmaq hesabına. Bunu başqa təhsil səviyyələri üzrə etmək mümkündürmü? Əlbəttə, mümkündür!

Biz yüksəkixtisaslı kadr hazırlığı sahəsində olduqca mühüm təhsil pilləsi olan doktorantura təhsilinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində də ardıcıl islahatlar həyata keçirməkdəyik. Mən detallara varmaq istəmirəm. Yalnız bir mühüm məqamı qeyd etmək istəyirəm ki, doktorantura təhsilinin təkmilləşdirilməsi üçün Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi və 9 universitetin, eləcə də Avropanın beş aparıcı universitetinin iştirak etdiyi “Nizami” layihəsi həyata keçirilmişdir. Layihənin əsas məqsədi Azərbaycanda doktorantura təhsilinin təşkili qaydalarını yenidən hazırlamaq, ixtisas təsnifatını Avropada mövcud olan təsnifata uyğunlaşdırmaqdır. Layihə çərçivəsində Azərbaycanda doktorantura təhsilinin Avropa ali təhsil məkanının tələblərinə uyğun təkmilləşdirilməsi məqsədilə bir sıra təkliflər və tövsiyələr hazırlanmışdır. Bununla əlaqədar Akademiyanın Elm və təhsil baş idarəsi tərəfindən dünya təcrübəsinə əsaslanaraq doktorant və ya dissertant, elmi rəhbər və elmi müəssisə arasında onların hüquq və vəzifələrini müəyyən edən nümunəvi fərdi müqavilənin layihəsi hazırlanmışdır.

Bundan əlavə, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının gənc alimlərinin Avropanın elmi mərkəzlərində doktorantura təhsilinin maliyyələşdirilməsi haqqında” Sərəncamının icrası ilə əlaqədar son illər AMEA-nın xeyli sayda gənc alimi Avropanın müxtəlif elmi mərkəzlərinə göndərilmişdir. Bu proses AMEA-da fasiləsiz olaraq davam etdirilir.

2018-ci ildə AMEA-da respublikanın ali təhsil müəssisələrinin magistrant və doktorantlarına AMEA-nın yüksək elmi potensiala malik alimlərinin elmi rəhbər olaraq cəlb edilməsi istiqamətində müvafiq tədbirlər həyata keçirilmiş, ümumilikdə 400-dən çox alim ali təhsil müəssisələrində tədris prosesində yaxından iştirak etmiş, magistrant və doktorantların dissertasiya işlərinə rəhbərlik etmişlər.

Hesabat ilində AMEA-nın tanınmış alimləri Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetində, Bakı Dövlət Universitetində, Azərbaycan Dillər Universitetində, Moskva Dövlət Universitetinin Bakı filialında, Azərbaycan Diplomatik Akademiyasında, Bakı Ali Neft Məktəbində, Gəncə Dövlət Universitetində, Almaniyanın Rostok Universiteti, Pekin Xarici Dillər Universiteti, Kazan Milli Texnoloji Tədqiqat Universiteti, Sumqayıt Dövlət Universiteti, Texniki Humanitar Liseydə, Siyasi Psixologiya Mərkəzində və digər təhsil müəssisələrində ustad dərsləri keçmişlər.

– Akif müəllim, bütün istiqamətlər üzrə həyata keçirilən islahatların məqsədi ondan ibarətdir ki, sonda daha yeni fundamental elmi nəticələrin əldə edilməsinə nail olunsun. Yəni fundamental elmi araşdırmalar və onların mühüm elmi nəticələri Akademiya üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən məsələdir. Ümumi yığıncaqda Siz 2018-ci ildə əldə olunmuş bir sıra mühüm elmi nəticələri qeyd etdiniz.

– Hər il olduğu kimi, ötən il də Akademiyanın müxtəlif elmi-tədqiqat müəssisələrində bir sıra mühüm elmi nəticələr əldə edilmişdir. Bəlkə də geniş oxucu kütlələri üçün mürəkkəb terminoloji ifadələr bir az yorucu təsir bağışlaya bilər. Ona görə də elmi mahiyyətini çox da dərindən izah etmədən Azərbaycan elminin öyünə biləcəyi bir neçə elmi nəticəni qeyd etmək istərdim.

2018-ci ildə Azərbaycan fizikləri tərəfindən laylı kristal əsasında nəzəri və eksperimental işlər nəticəsində materiyanın yeni topoloji xüsusiyyəti, yəni antitopoloji izolyatorun mövcudluğu isbat edilmişdir. Riyaziyyatçılarımız tərəfindən isə yüksək heterogen əmsalı eliptik tənliklər üçün birinci tərtib yığılan çoxmiqyaslı metod işlənilib və ilk dəfə olaraq çoxlu sayda miqyasdan və kontrasdan asılı olmayan hesablama üsulu hazırlanmışdır.

Yaşadığımız əsr İKT əsridir. Ötən il bu sahədə də uğurlarımız olmuşdur. Alimlərimiz tərəfindən elektron texnoloji mühitlərdə Big Data resurslarının intellektual analizi və informasiya təhlükəsizliyinin təmin olunması üçün bir sıra modellər və alqoritmlər işlənib hazırlanmışdır.

Hesabat ilində kimyaçı alimlərimiz bioloqlarla birlikdə bir sıra yeni koordinasion birləşmələri sintez etmiş və onların quruluşunu öyrənmişlər. Müəyyən olunub ki, alınan maddələr bəzi metabolik fermentlərə qarşı inhibitor xüsusiyyətlərini özündə daşıyır və ola bilər ki, onlar bir potensial preparat kimi gələcəkdə həm alzheimer xəstəliyinə, həm də qlaukoma xəstəliyinə qarşı tətbiq oluna bilərlər.

Hesabat ilində geoloqlarımız tərəfindən isə ilk dəfə olaraq Rusiya, Gürcüstan, Avropa, İsveçrə alimləri ilə birgə tədqiqatlar nəticəsində Qafqazın tektonik geodinamik xəritəsi tərtib olunmuşdur.

Ötən il biofizika istiqamətində də maraqlı bir nəticə alınmışdır. Alimlərimiz zülallarda yaranan sərbəst radikalların rekombinasiyası, onlarda müəyyən temperatur intervalına uyğun gələn iki molekulyar dinamikanı aşkar etmişlər. Hər iki tip dinamikada iştirak edən sərbəst radikalın mənşəyi göstərilmişdir. Botaniklərimiz isə DNT vasitəsilə bəzi endemik Qafqaz növlərinin flogeniyasını tərtib etmişlər.

Molekulyar biologiya sahəsində də maraqlı tədqiqatlar aparılmışdır. İzotropik temperatur faktorunun statistik analiz modeli qurulmuşdur. Zülal quruluşlarının volidsiya metodu işlənilmiş və proqram təminatı hazırlanmışdır. Əlbəttə, mühüm elmi nəticələrimiz çoxdur. Mən onların hamısını burada sadalamaq istəmirəm.

– Siz, təbiət və texnika elmləri sahəsində mühüm elmi nəticələrdən bəhs etdiniz. Yəqin ki, ictimai və humanitar elm sahələri üzrə də qeyd olunmalı nailiyyətlər vardır.

– Əlbəttə. Hər il olduğu kimi, 2018-ci ildə də ictimai və humanitar elmlər sahəsində bir sıra nailiyyətlər əldə edilmişdir. Bunlardan ilk növbədə Ədəbiyyat İnstitutunda “Ədəbiyyatda Heydər Əliyev obrazı: tarixi gerçəklikdən ideala” monoqrafiyasını qeyd etmək istərdim. Monoqrafiyada ilk dəfə olaraq ulu öndər Heydər Əliyevin ədəbiyyatda bədii obrazının yaradılması məsələlərindən söz açılmış, görkəmli sənətkarların və yeni ədəbi nəsillərin ədəbiyyatın müxtəlif janrlarında bu istiqamətdəki yaradıcılıq axtarışları geniş tədqiq və təhlil olunmuş, elmi-nəzəri ümumiləşdirmələr aparılmışdır. Məlumdur ki, bu il xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin respublikada hakimiyyətə gəlməsinin 50 illik yubileyidir. Bu əsər yubileyə olduqca layiqli bir töhfədir.

Humanitar və ictimai elmlər sahəsində ötən ilin mühüm elmi nəticələrindən biri kimi akademik Ramiz Mehdiyevin “Qriqorian kilsəsi Səfəvilər dövlətinə qarşı casusluq aləti kimi” kitabının nəşrini xüsusi qeyd etmək istərdim. Kitabda Qərb dövlətlərinin əlində Səfəvilər dövlətinə qarşı casusluq, şantaj və separatizm vasitəsinə çevrilmiş Qriqorian kilsəsinin kəşfiyyat və siyasi-ideoloji fəaliyyəti tutarlı tarixi materiallar əsasında elmi cəhətdən əsaslandırılmışdır.

Ötən il tarixçi alimlərimizin də uğurları diqqətəlayiq olmuşdur. Tarixçi alimlərimiz tərəfindən təkzibolunmaz ilkin mənbələr əsasında İrəvan xanlığının Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olduğu sübut edilmiş, İrəvan xanlığı əhalisinin etnik tərkibi ilkin mənbələr əsasında araşdırılmış və erməni müəlliflərinin xanlığın xristian əhalisi barədə uydurma fikirləri ifşa olunmuşdur.

İqtisadçı alimlərimizin də bir uğurunu qeyd etmək istərdim. İqtisadiyyat İnstitutunda alimlərimiz tərəfindən “Post-neft iqtisadiyyatının meyarları” adlı elmi-tədqiqat işində ilk dəfə olaraq, post-neft iqtisadiyyatına keçidin meyarları ifadə olunmuşdur. Bu göstəricilər əsas götürülməklə Azərbaycanda post-neft iqtisadiyyatı quruculuğunun mümkün ssenariləri hazırlanmışdır.

İctimai və humanitar elmlərdən danışarkən bir məqam üzərində də dayanmaq istərdim. O da akademik Nərgiz Paşayevanın Azərbaycan mədəniyyətinin, görkəmli mədəniyyət xadimlərinin irsinin öyrənilməsi və təbliği istiqamətində gördüyü işlərdir. Nərgiz xanım Paşayevanın rəhbərliyi ilə Oksford Universitetində Nizami Gəncəvi Mərkəzi yaradılmışdır. Bu Mərkəz Azərbaycan elminin və mədəniyyətinin beynəlxalq miqyasda təbliği istiqamətində olduqca mühüm işlər həyata keçirməkdədir. Bu fəaliyyət Azərbaycan elminin və mədəniyyətinin tədqiqi və təbliği modelinin, ümumiyyətlə Azərbaycanın Avropaya və sivil dünyaya olduqca uğurlu bir təqdimatıdır.

– AMEA-nın elmi-innovativ fəaliyyət sahəsində hansı yeniliklər var?

– Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, innovativ fəaliyyət müasir şəraitdə hər bir inkişaf etmiş ölkə üçün prioritet fəaliyyət sahəsidir. 2018-ci ildə də innovativ fəaliyyət sahəsində AMEA-da olduqca mühüm tədbirlər həyata keçirilmişdir. Hesabat ilində AMEA Yüksək Texnologiyalar Parkında innovasiya məhsullarının və yüksək texnologiyaların, həmçinin strateji əhəmiyyətli məhsulların hazırlanması, işlənilməsi və ya təkmilləşdirilməsi məqsədilə elmi tədqiqatların və təcrübə-konstruktor işlərinin aparılması, onların nəticələrinin sənaye, xidmət və digər sahələrdə tətbiqi istiqamətində mühüm nəticələr əldə edilmişdir. 2018-ci ildə YTP-nin rezidentlərinin sayı 11-ə çatmışdır.

AMEA-da ölkənin müdafiə qüdrətinin gücləndirilməsi ilə bağlı strateji əhəmiyyətli işlərin daha səmərəli təşkili üçün AMEA Rəyasət Heyətinin nəzdində Strateji Elmi Tədqiqatlar Mərkəzi yaradılmışdır. AMEA-nın aidiyyəti elmi müəssisələrinin mütəxəssisləri cəlb edilməklə yaradılmış strukturlar tərəfindən ötən dövr ərzində bir sıra strateji əhəmiyyət kəsb edən hərbi-mülki və müdafiə xarakterli layihələr icra edilmişdir.

Azərbaycanın müdafiə qüdrətinin gücləndirilməsi istiqamətində Yüksək Texnologiyalar Parkının rezidentləri bir sıra strateji əhəmiyyətli layihələr həyata keçirmişlər.

Həmçinin Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyi və digər aidiyyəti dövlət qurumları ilə AMEA-nın Neft-Kimya Prosesləri, Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya, Aşqarlar Kimyası, Polimer Materialları institutları ölkənin müdafiə qüdrətinin gücləndirilməsi ilə bağlı xüsusi işlər yerinə yetirmişlər.

– Ölkəmizdə, hazırda ən həssas mövzulardan biri də alimlərin, xüsusən gənc alimlərin sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasıdır. Hesabat ilində bu istiqamətdə hansı tədbirlər həyata keçirilmişdir?

– Həqiqətən də, sosial məsələ olduqca həssas bir mövzudur. AMEA əməkdaşlarının sosial problemlərinin həlli istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər 2018-ci ildə də davam etdirilmiş, xüsusən alimlərin güzəştli mənzil təminatı sahəsində bir sıra işlər gerçəkləşdirilmişdir. Abşeron rayonunun Saray qəsəbəsinin ərazisində 10 ədəd çoxmərtəbəli yaşayış evlərinin, məktəb, bağça və digər sosial və məişət obyektlərinin tikintisinə başlanılmışdır. Hazırda AMEA əməkdaşlarının bu evlərdən mənzil almasını asanlaşdırmaq məqsədilə ipoteka krediti ayrılması üçün tədbirlər həyata keçirilir. Həmçinin AMEA-da təhsil alan doktorant və magistrlərin tədris müddəti ərzində yaşayış yeri ilə təmin edilməsi istiqamətində də müvafiq tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Hesabat ilində AMEA əməkdaşlarının istirahətinin təşkili məqsədilə AMEA-nın Nəsrəddin Tusi adına Şamaxı Astrofizika Rəsədxanasının ərazisinin yaxınlığında yerləşən istirahət mərkəzi istifadəyə verilmişdir. Hazırda AMEA-nın “Xızı” Kənd Təsərrüfatı İstehsalat Kompleksinin istifadəsində olan torpaq sahəsindən bağçılıq-bostançılıqla məşğul olmaq istəyən AMEA əməkdaşlarının hər birinə torpaq sahəsi ayrılması istiqamətində tədbirlər həyata keçirilməkdədir. Bir sözlə, sosial sahədə işlər davam etdirilməkdədir.

– Akademiyanın qarşısında duran vəzifələr barədə fikirlərinizi bilmək də maraqlı olardı.

– Gələcək planlarla bağlı mən diqqəti bir məqama yönəltmək istəyirəm. Cəmi ikicə ildən sonra xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin memarı olduğu müasir Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpa olunmasının 30 illik yubileyi tamam olur. Bu, olduqca önəmli bir tarixdir. Mən hesab edirəm ki, bu tarix ölkəmizin sosial-iqtisadi, mədəni-mənəvi inkişafına məsul olan hər bir qurum, hətta ayrılıqda götürülən hər bir vətəndaş üçün Vətən və xalq qarşısında, öz vicdanı qarşısında hesabat və mənəvi cavabdehlik məqamıdır. Yəqin ki, bu mənəvi cavabdehlik missiyasından doğaraq hər bir kəs özünə belə bir sual verməlidir: mən müstəqil Azərbaycanın inkişafına nə töhfə verə bildim? Həm də bu sual üzərində elə bu gündən başlayaraq düşünməyin vaxtıdır. Qeyd edim ki, müstəqillik illərində Azərbaycan elmi ağır tənəzzül mərhələsini arxada qoyaraq inkişaf magistralına qədəm qoymağa nail ola bildi. Əgər xatırlayırsınızsa, biz, cənab Prezident tərəfindən təsdiq edilmiş “2009-2015-ci illərdə Azərbaycan elminin inkişafı üzrə Milli Strategiya” əsasında elmi infrastrukturun modernləşdirilməsi, onun maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi, modern elmi çağırışlara uyğun elmi prioritetlərin müəyyənləşdirilməsi, beynəlxalq əlaqələrinin inkişaf etdirilməsi və s. istiqamətlərdə kompleks tədbirlər həyata keçirdik. Sonda gördüyümüz işlər barədə dövlətimiz qarşısında geniş hesabat verdik. Hazırda “Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyasının tələbləri əsasında intellektual inkişaf modelinə əsaslanan biliklər cəmiyyətinin qurulması, biliklər iqtisadiyyatının bərqərar edilməsi, qeyri-neft sektorunun inkişafına elmi dəstək verilməsi, yüksək texnologiyaların inkişafı, innovativ fəaliyyətin gücləndirilməsi istiqamətində mühüm işlər həyata keçirilməkdədir. Yaxın gələcəkdə bu istiqamətdə də strateji hədəflərə nail olunacaqdır. İndi daha irəliyə baxmaq, növbəti zirvələrə doğru yön almaq vaxtıdır. Sürətlə irəliləyən zaman heç nəyi gözləmir, zamanın qatarından geri qalmağa haqqımız yoxdur. Konkret desək, Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafının, o cümlədən elmin 2020-2025-ci illər üzrə inkişaf strategiyası elə bu günlərdən başlayaraq hazırlanmalıdır. Bu, zamanın tələbidir, bu dünyanın müasir çağırışlarının diktəsidir. Bu işdə isə ən böyük məsuliyyət ölkəmizin ziyalılarının, biz alimlərin üzərinə düşür. Məlumat üçün bildirim ki, Akademiyada artıq 2020-2025-ci illər üzrə elmin mühüm prioritetləri müəyyənləşdirilmiş, həmin prioritetlərə müvafiq kompleks elmi-tədqiqat proqramlarının icrası istiqamətində tədbirlərə başlanılmışdır. Təbii ki, bu, başlanğıcdır. Qarşıda isə bizi gözləyən vəzifələr çoxdur. Mən Sizi əmin edirəm ki, müstəqil Azərbaycanımızın 30 illik yubileyinə yaxınlaşdığımız belə bir zamanda Azərbaycan elmi xalqımızın və dövlətimizin tərəqqisi naminə bundan sonra da öz intellektual-ideoloji mayak missiyasını şərəflə yerinə yetirəcəkdir.

– Maraqlı müsahibəyə görə təşəkkür edirik.

– Çox sağ olun.

Söhbəti yazdı:
Şükür ƏLİZADƏ,
“Respublika”.